

De dubbele beweging

Joris Roelofs (1984) is (bas)klarinetist en saxofonist. Zijn laatste cd is *Aliens Deliberating* (Pirouet Records). Hij speelt onder meer in het Jazz Orchestra of the Concertgebouw en met zijn eigen trio (bassist Matt Penman en drummer Ted Poor). Hij werd geïnterviewd in *Jazz Bulletin* 68 (juli 2008).

Het 'van niets iets maken' is een probleem dat op voortreffelijke wijze door Reinier Baas en Martin Fondse is besproken. In deze column wil ik dit probleem koppelen aan Martin Heideggers meesterwerk *Sein und Zeit* (1927).

Bij 'niets' kunnen wij ons simpelweg niets voorstellen, omdat we niet buiten de context van tijd en ruimte kunnen denken. We zijn geen vrijzwevende subjecten die onze gedachten projecteren op een kale, lege wereld, maar we zijn altijd al één met de wereld en de betekenissen die de wereld voor ons heeft. Dit is wat Heidegger de *Geworpenheid* noemt. We zijn in de wereld 'geworpen' en die wereld zit vol met normen (*Facticiteit*) waar we zelf niet voor kiezen: sociale normen, maar ook bijvoorbeeld de invloed van Charlie Parker op jazzsaxofonisten, of de invloed van Bach op componisten.

Deze *Facticiteit* kunnen we het *ingevulde* noemen. Wij zijn *altijd al* in deze kaders en sociale conventies; dit verleden hebben we altijd al. Hierin schuilt een gevaar: als mensen kunnen we ons onverschillig opstellen en ons verliezen in het ingevulde. We zitten vast in het verleden en zien onze toekomst alleen maar als het doorkabbelen van het verleden: 'het gaat zoals het gaat'.

Dit is wat mijn filosofiedocent Victor Kal 'pseudo-eeuwigheid' noemt. Het *men* bepaalt voor ons hoe we ons moeten gedragen, waardoor niemand meer zichzelf is. Een doemscenario voor improviserende musici en componisten!

Maar hoe komen we los uit het vastgeroeste *men*? Door een waagstuk aan te gaan en ervoor te kiezen ons tot onze eigen existentie te verhouden. We verhouden ons dan tot onze *individuele* mogelijkheid, ons *kunnen-zijn*. Het is open toekomst, die niets met het verleden te maken heeft en waarbij alle vertrouwde betrekkingen tot de wereld wegvallen. Dit kunnen we het *on-gevulde* noemen.

Je zou denken dat, als we echt uniek willen zijn, we ons alleen maar tot het ongevulde moeten verhouden. Maar Heidegger pleit voor een dubbele beweging: we moeten vooruit kijken, de ongevulde mogelijkheid in (open toekomst), en terugkijken naar de erfenis van het verleden. Van dit verleden (*Geworpenheid*) moeten we alsnog de mogelijkheden, die eerder door het *men* automatisch werden gekozen, *zelf* kiezen en ons ermee identificeren. We kunnen dus *alsnog* zelf kiezen voor de *altijd al bestaande* invloed van Charlie Parker of Bach. En hoe! We zijn er tegenwoordig letterlijk één muisklik van verwijderd (Spotify, iTunes, et cetera!).

Als we enerzijds, zoals Reinier Baas bepleit, onze gestoordheden en afwijkingen cultiveren (ons unieke *kunnen-zijn*) en anderzijds ons *alsnog* identificeren met ons ingevulde verleden (de onontkoombare invloed van Charlie Parker of Bach), dan pas kan er zich iets nieuws voordoen, en wel *ter plaatse* van het ingevulde! Een jazzsaxofonist of componist die het niet nodig acht zich *bewust* met zijn voorgangers bezig te houden en meteen op zoek is naar zijn individuele kracht, kan het schudden. Hij maakt van 'niets' 'niets'. De unieke, ongevulde gestoordheden en afwijkingen kunnen pas werken binnen de context van de ingevulde kaders.

Mijn opvolger in deze estafette is de geweldige bassist Clemens van der Feen. ●

Vragen over dit filosofische stukje? Mail gerust aan roelofsjoris@gmail.com

